

Quickscan Archeologie

PrimAviera Fase 1 te Rijsenhout

projectnr. 170451.50
revisie 01
juli 2007

Auteur
Ivo Vossen

Opdrachtgever
Stallingbedrijf Glastuinbouw Nederland
T.a.v. de heer F. Overing
Postbus 16075
2500 BB Den Haag

datum vrijgave
juli 2007

beschrijving revisie 01
rapportage

goedkeuring
Ivo Vossen

vrijgave
H. Deelstra

projectnr. 170451.50

Juli 2007

170451.50_Qscan_Archeologie_Ivo_Vossen_juli2007.doc

	Inhoud	Blz.
1	Quickscan Archeologie	4
1.1	Inleiding	4
2	Landschappelijke situatie	5
2.1	Historische situatie	5
2.2	Archeologische waarden	6
3	Conclusie	7

projectnr. 170451.50

Juli 2007

170451.50_Qscan_Archeologie_Ivo_Vossen_juli2007.doc

1 Quickscan Archeologie

1.1 Inleiding

Zowel het landelijke als het provinciale beleid is er tegenwoordig op gericht cultuurhistorische en archeologische waarden een rol te laten spelen binnen de plan- en besluitvorming bij ruimtelijke plannen. In het geval van archeologie is een archeologisch vooronderzoek in de meeste gevallen het geijkte instrument deze waarden inzichtelijk te maken. Een dergelijk vooronderzoek bestaat uit een bureauonderzoek dat in de meeste gevallen gevolgd wordt door een inventariserend veldonderzoek.

Het plangebied Rijssenhout ligt aan de zuidoostgrens van de polder Haarlemmermeer, tussen de A4 en de ringvaart Haarlemmermeer. Het gebied kent volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) een lage trefkans op archeologie. Deze quickscan heeft tot doel middels een inventarisatie van archeologische, landschappelijke en historische (kaart)gegevens vast te stellen of deze lage verwachting juist is. Indien dat het geval is, zal een het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek niet noodzakelijk zijn.

2 Landschappelijke situatie

Het plangebied ligt in het westen van het uitgestrekte Utrechts-Hollands veengebied, dat gelegen is tussen de strandwallen in het westen en de Utrechtse heuvelrug in het oosten. De vorming van dit veen neemt een aanvang aan het begin van het Subboreaal (5000 BP = ca. 3000 voor Chr.) wanneer een evenwijdig aan de westkust gelegen, gesloten kustbarrière van strandwallen ontstaat. Hierdoor nam de invloed van de zee op het achterland af, resulterend in een afname van mariene afzettingen in de vorm van klei. Achter deze kustbarrière ontstond, mede onder invloed van rivieren, een zoetwaterlagune waarin veenvorming plaatsvond. Dit veengebied strekte zich in de loop van het Subboreaal uit in oostelijke richting.

Het veenpakket in het westen van Nederland kan, al dan niet afgewisseld met kleilagen, vele meters dik zijn. De basis van dit veen ligt op mariene kleilagen. Vanaf de Late Middeleeuwen is veel van het veen afgegraven ten behoeve van turfwinning, waardoor de veenplassen in het gebied ontstaan zijn.

Het Haarlemmermeer is geen afgegraven veenplas, maar een natuurlijk meer. Het was aanvankelijk veel kleiner, maar het is in de loop der eeuwen is het door het afkalven van de oevers en turfwinning in omvang toegenomen. Omstreeks 1500 is het uiteindelijk met drietal andere meren samengesmolten tot het (nieuwe) Haarlemmermeer. Gezien de ligging van het plangebied aan de rand ervan is de verwachting dat dit deel pas later door het water is verzwolgen. Oude kaarten, zoals de kaart van M. Bolstra uit 1745, bevestigen dit (zie Afb. 1). De precieze locatie van het plangebied is op deze kaart lastig te bepalen, maar moet waarschijnlijk tussen de oeverlijnen van 1591 en 1687 (of 1740) gesitueerd worden.

2.1 Historische situatie

De ontginning van het grote Utrechts-Hollands veengebied komt op gang vanaf de 11^e eeuw na Chr. Bevolkingsgroei en de daarmee samenhangende groeiende behoefte aan landbouwgrond speelden hierbij een belangrijke rol. Met de ontginning van het veengebied werd min of meer gelijktijdig begonnen vanuit het strandwallengebied in het westen op instigatie van het graafschap Holland en vanuit het Sticht Utrecht (bisdom) in oosten. De ontginning vond aanvankelijk plaats vanuit langs rivieren en veenstromen gelegen ontginningsnederzettingen. De lange, smalle percelen van de kolonisten zijn meestal haaks op deze waterlopen gelegen. Voor de ontginning van het gebied was het noodzakelijk het veen af te wateren. Dit had evenwel als ongewenst effect dat het veen begon in te klinken, met toenemende wateroverlast tot gevolg. Al in de 11^e eeuw werd daarom aangevangen met de aanleg van waterkerende dijken. In eerste instantie gebeurde dit in lokaal verband, maar allengs bestond de noodzaak voor een grootschaliger aanpak. Hiertoe zijn de eerste hoogheemraadschappen opgericht om op boven-lokaal niveau de dijk aanleg ter hand te nemen. Ook de afwatering van overtollig water werd steeds meer een probleem. Met de aanleg van dammen en weteringen konden de hoogheemraadschappen de afwatering beter reguleren.

Vanaf de 14^e eeuw nemen grootschalige afgravingen van het veen een aanvang, aanvankelijk middels droge vervening. In de 16^e eeuw bleek alleen turfwinning via natte techniek nog mogelijk, waardoor grote veenplassen ontstonden. Op veel plaatsen in het veengebied, met name in Holland, zijn deze veenplassen vanaf de 17^e tot in de 19^e eeuw drooggelegd en opnieuw in cultuur gebracht.

De plannen voor de inpoldering van de Haarlemmermeer dateren al van de 17^e eeuw, maar het is uiteindelijk pas in de jaren 1848-1852 drooggelegd. In grote delen zijn de regelmatige verkavelingsstructuren van vlak na de drooglegging nog aanwezig.

Afbeelding 1. Uitsnede uit kaart van M. Bolstra uit 1745 ter plekke van plangebied.
Ingetekend is het toenmalige plan voor de inpoldering van de Haarlemmermeer en de datering van de verschillende oeverlijnen.

2.2 Archeologische waarden

De gemeente Haarlemmermeer wordt op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM) als geheel een zeer lage trefkans op archeologische sporen toegekend. De Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord-Holland geeft alleen gebieden aan met een archeologische status, geen zones met een verwachtingswaarde. Binnen en in de directe omgeving van het plangebied zijn evenwel geen van dergelijke gebieden met een archeologische status gesitueerd.

In de landelijke archeologische database ARCHIS, beheerd door de RACM, zijn ook geen archeologische waarnemingen van binnen het plangebied bekend. Ten noordoosten, ter plekke van Schiphol Logistics Park zijn bij een verkennend onderzoek door RAAP wel een aantal archeologische waarnemingen gedaan (waarnemingsnrs. 138914-138918). Het gaat om aardewerk uit de Late Middeleeuwen, vanaf de 10^e eeuw. Deze vondsten houden verband met de ontginningsfase van het veen. In deze periode was het Haarlemmermeer immers nog niet van de omvang zoals op het moment van inpoldering. Door het afkalven van de veenoevers is het meer in de loop der eeuwen steeds groter geworden. De vondsten zijn afkomstig van een oude kreek. Op veel plaatsen is bij de ontginning van het veen aanvankelijk gebruik gemaakt van natuurlijke waterlopen en kreekkruggen.

Het is niet uitgesloten dat binnen het plangebied ook resten uit de ontginningsfase kunnen worden aangetroffen, maar deze zullen zijn verspoeld (in elk geval na 1591, zie afb. 1) en niet meer in context liggen.

3 Conclusie

De lage trefkans op archeologische sporen zoals die op de IKAW voor het gebied waar het plangebied is gelegen wordt aangegeven, blijkt op basis van deze quickscan gerechtvaardigd. Gezien de lage verwachtingswaarde is een archeologisch vooronderzoek niet noodzakelijk.